

INTERJÚ ERHARDT GÁBORRAL

Csóka Balázs, fotó: Kedves Zsófia

Borászat, Tokaj. Fotó: Szentiváni János ▼▼

VÁNDOROKBÓL MESTEREK

Erhardt Gábor

ITINERANTS TURNED MASTERS ERHARDT GÁBOR

The Itinerant School was funded 25 years ago by the Kós Károly Association. The school is still active, offering postgraduate courses. More than eighty itinerant apprentices have graduated from the institution so far. Gábor Erhardt earned his degree at the Faculty of Architecture of the Budapest University of Technology and Economics in 1998, and went on to become an Itinerant Architect at the Kós Károly Association. He has been active at the AXIS Architect Office Ltd for 15 years. His designer's activity, such as the construction of new wineries or the renovation of historic buildings, has created a special relationship between him and Tokaj-Hegyalja. In addition to that, he has published a number of articles in architectural magazines, he is the editor of orszagepito.net and a lecturer in architecture at BUTE.

A Kós Károly Egyesülés több mint 25 éve alapította meg ma is aktív, posztgraduális képzést adó Vándoriskoláját, amelyben eddig közel nyolcvan hallgató szerzett diplomát. Erhardt Gábor 1998-ban diplomázott a BME Építészmérnöki Karán, majd a Kós Károly Egyesülés vándorépítéssze volt. Immár tizenöt éve az AXIS Építésziroda munkatársa. Tervezési munkái – új borászati épületek építése, műemléki épületek felújítása – Tokaj-Hegyaljához kötik. 2012-ben az AXIS tagjaként Kós Károly-díjat kapott. Több építészeti témájú publikációja jelent meg szakfolyóiratokban. Az Orszagepito.net szerkesztője, a BME Szerves Építészeti c. tárgy felelőse.

► Általában te szoktad a diktafont tartani, most azonban a másik oldalon ülsz. Fontosnak tartod a Vándorokból mesterek sorozatot? Mit adhatnak ezek az interjúk az Országépítő olvasóinak és a jelenlegi vándoroknak?

Természetesen fontosnak tartom, különben nem csinálnám. Ugyanakkor tágabb perspektívában tekintem a dolgot: vajon mi a szerepe magának az Országépítő folyóiratnak? Kis túlzással ugyan, de mondhatom, hogy a kezdetektől olvasója vagyok a lapnak, és látom, hogyan változik velünk együtt. A Vándoriskola a kilencvenes évek vége körüli vándoréveimmel összehasonlítva hatalmasra duzzadt a végzett vándorok számát tekintve. Míg korábban természetes volt, hogy ismerem szinte az összes (végzett) vándort, akár személyesen is, ez ma már egy szinte átláthatatlan, száz fő feletti közösség. Ebből a szempontból nagyon fontos, hogy a lap olvasóiként lássuk, hogy kik vagyunk, és mi történik velünk. Bizony nekem is egy ilyen interjú kellett ahhoz, hogy megtudjam, milyen elképesztően izgalmas házakat tervez és épít Sziklai Ákos vagy Engelmann Tamás.

► Vajon hatással lehet ez a jövő vándorépítészeire is? Csábító ma ez a pálya, a Vándoriskola posztgraduális képzése?

Ez a kérdés önmagában lényegtelen számomra. Persze sokáig nekem is minden gondolatomat a mozgalmiság vezérelte, kizárólag a világmegváltás foglalkoztatót, az, hogy a szerves építészeti gondolatossága minél többekhez eljusson. Ma már azonban azt gondolom, sosem tudhatjuk, hogy kiben mit indít el, hogyan csapódik le egy-egy cikk. Azt azonban tudom, hogy nekem fontos műfaj az interjú, az információk jelentős része így jut el hozzám. Természetesen törekedni kell arra, hogy minél több embert szólítsunk meg. Bár, valamennyire rálátva a „mai fiatalokra”, a bizonytalanságom csak nő: kis túlzással fogalmam sincs, hogy miképpen lehet megszólítani őket.

► Mikor jelentkezted a Vándoriskolába, és mi volt a motivációd?

Rögtön diplomázás után, 1998-ban, B terv nélkül. Édesapám gépészmérnök, aki Nagy Ervinnel, Kravár Ágnessel és Szentesi Anikóval is dolgozott együtt. Az ő kapcsolatai révén már az egyetem alatt bedolgoztam Ágnesnek és Heil Tibornak. Abban az időben az információ nem úgy ömlött ránk, mint manapság, az internet korszakában. Volt két, számomra fontos könyv, amelyet érettségi ajándékként kaptam: az egyik az 1991-es velencei biennále magyar kiállításának katalógusa volt az organikus építészeiről. A másik pedig a Gerle-Makovecz-Kovács-féle *A századforduló magyar építészete* című

▼ ▶ Albert-ház, Mád, 2007. Fotó: Szász István

könyv volt. Ezeket én betéve tudtam. Emellett minden évben megszereztem az Egyesülés fénymásolt kiadványait, melyek pótolhatatlan, egyértelmű szellemi források voltak számomra. Közrejátszott a szerencse is, hiszen Kampis Miklós fia, Gábor tankörtársam volt az egyetemen, és a segítségével meghívtuk Ekler Dezsőt külsős konzulensnek a komplex tervezési félév során. Ezek együttesen nagy lökést adtak ahhoz, hogy ebbe az irányba menjek tovább a diploma után.

► **Milyen volt a híre a Vándoriskolának az egyetemen?**

Én későn érő típus vagyok, az egyetemi éveket nem éltem meg nagyon tudatosan. Ha volt is híre a Vándoriskolának, abból én nem sok mindent éreztem. Ugyanakkor, és ezt szoktam mesélni a nálam fiatalabbaknak, állandó, élvezetes viták folytak köztünk

az építészetről, például az akkor épülő Hattyúházzal. Ha meghirdettek egy Makovecz-előadást a Bercsényiben, ott bizony telt ház volt. Alkotóhaték alkalmával egyszer-egyszer meghívták Nagy Ervint vagy Salamin Ferencet, de túl nagy hírverést nem adtak ezeknek az eseményeknek. Az organikus építészet eredményei legfeljebb elrettentő példaként szerepeltek a tananyagban. Egyedül Vámosy tanár úr beszélt Makoveczről, Kampisról elismerően.

► **Kik voltak a mestereid vándorlásod idején?**

Begyepesedett, tősgyökeres óbudai gyerekként sosem éltem egy hetet sem a fővároson kívül, mégis határozott szándékom volt, hogy Keszthelyen, Jankovics Tibornál kezdem meg vándoréveimet. A tervem azonban kútba esett, mert sajnos éppen a felvételem napján vált ki a Forma az Egyesülésből. Ezért

a már ismert pályán maradván a Kravár Ágnes-Szentesi Anikó által vezetett Páraleben kezdtem. A következő félévben egy bátor lépéssel Bodonyi Csabához mentem Miskolcra, amiben szerepet játszott tokaji elköteleződésem is. Onnan Sáros Lászlóhoz jöttem vissza, akinél egy nyugis félévben volt részem. Annál sűrűbb volt a következő állomásom az AXISban, ahol Salamin Ferencnek, Varga Csabának és Vincze Lacinak is dolgoztam. Szerencsém volt a Makonával is, szép munkák voltak, rohanás nélkül, a Mester is nagy barátsággal fogadott. Ráadásul akkor volt a beregi árvízi új-jáépítés, ami hatalmas tapasztalás volt a szó negatív és pozitív értelmében egyaránt. Végül a Pagony Kert- és Tájépítészeti Irodában is töltöttem egy félévet, sajnos mérsékelt erőbedobással, mivel ekkor már saját munkáim is voltak, és családot alapítottam. De nagyon érdekes volt az építészet határterületeit

▲ Rákóczi-Aspremont-kúria, Mád, 2009 ▶

▲ Szilvásfürdő, 2004

is megismerni. Összességében azt mondhatom, hogy egy tudatos koncepció szerint vándoroltam.

► **Tokaj meghatározó szerepet játszik az életedben. Honnan ered ez, mi volt az első impulzus, ami Tokaj felé irányított?**

A komplex tervezési félév során, Ekler Dezsőnek köszönhetően figyeltem fel Tokajra, illetve Tokaj-Hegyaljára. Akkoriban több fontos épülete készült el, többek között a Disznókő borászat. Több kiállítást is rendezett a munkáiból, volt, amelyiknél segitettem neki az installációkat összerakni. Ekkor volt alkal-

munk beszélgetni... Nincsenek konkrét emlékeim, de kétségtelenül ezek hatására fordultam a borvidék felé. Figyeltem, hallgattam őt, olvastam az írásait, igyekeztem olyan házakat tervezni, mint ő. Meghatározó volt számomra a személye, például ő adta először a kezembe Hamvas Béla műveit.

► **Most is tartod a kapcsolatot vele?**

Nem tartom vele a kapcsolatot, velem amúgy is mindig távolságtartó volt. Vélünk, a komplexes tanítványaival inkább tisztán szakmai kapcsolatot igyekezett kiépíteni, természetesen a saját maga

által konstruált okból. A félév során a piaciorientált megbízói gondolkodásmódot képviselte mint korrektor. Az akkori építészettörténeti tanszéken folyó művészkedős, öncélú műemlék-felújítás helyett ő valami meglepőt, életszerűt, a tanszéki gyakorlattól elütőt próbált csinálni. Magázódtunk az egyetemi két félév alatt, én pedig nem voltam elég bátor, hogy vándorként dolgozni menjek hozzá. Az Egyesülettől való eltávolodását sajnáltam, de visszatekintve törvényszerűnek látom.

► **A vándoriskolai diplomázást követően egyből az AXISban maradtál?**

Nem, volt egy kis kitérő. Makovecz Imre éppen akkor tervezte a hódmezővásárhelyi uszodát, amibe bevont néhányunkat, végzett vándorokat. Megalapítottuk a Viator Kft.-t, de az én utam másfelé vezetett, nem volt nekem való a Kecse utcai környezet. Ma úgy látom, hogy túl sok volt ott a – nálamnál tehetségesebb – építész. Kiváltam, és éppen kapóra jött Varga Csaba invitálása a szerencsi tanuszoda terveinek feldolgozására. Valahogy az ottani csendesebb lét jobban feküdt nekem. Munka szerencsére folyamatosan volt, amibe be tudtam kapcsolódni, így ott ragadtam. 2005 óta hivatalosan is az AXIS tagja vagyok. Természetesen az ide való költözésem meghatározó alapja a Salamin Ferencel együtt végzett hegyaljai tervezési feladatok tömege...

► **Törvényszerű, hogy aki Tokaj-Hegyaljára tervez, azt az építészet mellett a bor is elkezdi foglalkoztatni? Ebben a témában is rendszeresen publikálsz.**

Nem publikálok, inkább csak szeretnék okosakat mondani róla... Engem mindig is a széles körű érdeklődés jellemezett, a borászatok mellett érdekelnek a borok, a termőterületek, és maguk a borászok is. Ráadásul a kilencvenes évek vége izgalmas időszak volt. Aki akkor csöppent Hegyaljára, az aligha szabadult többé a büvköréből. Az első hegyaljai tartózkodásom a Szepsy István borásznál való látogatásban csúcspontot ért ki,

▲ Alkonyi-ház, Mád, 2007

mondhatni, véletlenszerűen. Ültünk a nappalijában és a Sala által tervezett Királyudvar borászatról beszélgettünk vagy hatan. Szepsy – a legmeghatározóbb magyar borász – engem, a vadidegent is egyenrangú vitapartnerként kezelte, ami megdöbbentő tapasztalás volt. Ez a fajta, akkor jellemző bizalom az embert beszippantja. Ráadásul egy kilencszáz éves borvidékről beszélünk... Személyiségemből adódóan én amúgy is folyton a mélyére akarok ásni a dolgoknak, és ebbe bizony bele lehet szédülni.

► **Milyen munkák találhatnak meg a borvidékről?**

Mindenevők vagyunk, az egyszobás bővítéstől a 3500 négyzetméteres borászatig mindent elvállalunk. Azt tudni kell, hogy 1998-ban – amikor én elkezdtem a borvidékre járni – az M3-as autópálya talán csak ha Gyöngyösig ért el. Nem volt könnyű eljutni Tokaj-Hegyaljára, és sok építész nem is vállalkozott rá. A lelkesedésünk azonban olyan mértékű volt, hogy talán fel sem mértük, hogy ez a munkarend mekkora örültség. Bodonyi Csabán és Salamin Ferencen kívül nem volt ott nagyon építész a környéken, így az egyik munka hozta a többit. Nem kell érte mást tennünk ma sem, mint jelen lenni. Abban az időben igen komoly szakemberhiány volt építészből és borászból egyaránt. Ha az ember bekerült ebbe a viszonylag zárt világba, hamar ismert lett. Persze, szeretném hinni, hogy mindemellett megbízhatóan tevékenykedtünk, és a megbízó elégedettségük okán is kaptuk az újabb munkákat.

► **Hogy látod, az azóta eltelt idő alatt mennyire változott meg a helyi közösség és a vidék? Mi a megoszlása a helyieknek és a bebíróknak?**

A külső impulzus, a vallon betelepítéskéntől az örmény, zsidó kereskedőkön át

▲ Kikelet Pince, Tarcal, 2012

◀ ▼ Piac, Tarcal, 2007

a svábokig mindig is jelentős volt Tokaj életében. Napjainkig presztízsbetűzésnek számít, hogy valaki borászatot hozzon létre itt. A bebírók milliárdokat hoznak egy amúgy szegény, elmaradott vidékre. Ez természetesen okoz feszültségeket... Jelen van az elvándorlás, a közösség elöregedése, a képzett munkaerő hiánya, mint mindenhol vidéken. Ugyanakkor a borvidék adottságai igen jók, messze jobb az országos átlagnál, ami sok energiát szabadít fel.

► **Ez a kettősség korábban is jellemző volt?**

Kilencszáz év alatt sok minden történt a borvidéken. Ezt is meg kell élni. Ez független a beköltözőktől. Egy csallóközi házaspár – Bodó Judit és Józsi – is lehet egy falu mozgatórugója. A Franciaországban nevelkedett Samuel Tinon ma már Olaszliszkán él és borászkodik, felelősséget vállalva termőterületért, közösségért. Nem mondanám, hogy ők

nem hegyaljaiak. Ugyanakkor vannak Szepsy Istvánok és Demeter Zoltánok, akik ha nem lennének, nem beszélhetnénk tokaji borról. A megbízói körömet tekintve nagyon szerencsés vagyok: volt dolgom egyszerű helyi parasztemberrel éppen úgy, mint milliárdos befektetővel. Mindenkivel szót tudtam érteni, mert fontos volt a közös cél: a borvidék ügye. Bármennyire fennkölt hangzik is ez. Ebből a szempontból nem látok kettősséget.

► **Tokaj az egyik leggyönyörűbb és legértékesebb területe az országnak, ami egyben hatalmas felelősséget is jelent. Mit jelent számodra ide tervezni?**

Ezen nem szoktam gondolkodni, de gyakorlatilag teljesen ki tudná tölteni a szakmai képességeimet, ha nem bírnék az átlagosnál nagyobb becsvágygal. Szűk húszéves pályám során már tervezhettem templomot, borászatot, barokk kastély felújítását, és számtalan értékes

épületet mentettem meg a pusztulástól. Mindezt egy tíz kilométer sugarú körön belül. Szerintem ez sokat elmond... De talán a legfontosabb az emberi kapcsolatok sokasága, amire szert tettem itt. Szoktam is mondani, hogy ha Erdőbénye főutcáján végigsétálok, akkor több ismerőssel találkozom, mint Szentendrén, ahol három éve lakom.

► **Ezek szerint a tervezési feladatokon kívül más is ideköt...**

Számtalan dolog. Demeter Ervin kormány megbízottjának köszönhetően az állami főépítész vezetésével működik a Világörökségi Tervtanács Bodonyi Csaba és további kilenc építész tagságával. A kilenc fő mindegyike három településért felel, lehetőleg olyanokért, amelyekhez személyes kapcsolat fűzi. Én Erdőbénye, Abaújszántó és Tállya településeket „kaptam”, aminél nagyobb megtiszteltetés és felelősség aligha

Bardon Borászat, Erdőbénye, 2011. Fotó: Szántó Tamás

létezik. Az ember igyekszik minden értéket felismerni, megismerni. Egy ilyen közegben folyamatosan az a kérdés, hogy megjelenhet-e a népszerű, trendi építészet, ami a presztízsbetűzés törvényszerű velejárója, és hogy vajon e területen mit bír el ez a vidék. Ráadásul erről a tervtanács tagjai is többféleképpen vélekednek. Míg mások hajlamosak a minőségi építészetet egy vadabb irányba elengedni, én nem. Szívem szerint én ellennék a látszógerenda-véges ereszcsonóponttal életem végéig, tervezőként és tervtanácsi tagként egyaránt. Persze sokszor én is azt érzem, hogy tudnék izgalmasabbat, ütősebbet is tervezni. Építészként végigkúszkodom egy kúria felújítást, melyre rámegy másfél évem, és a végén nem értem, hogy mivel ment el ennyi idő. Hiszen csak annyi történt, hogy az épület olyan állapotba került vissza, amiben természetesen kellett volna megmaradnia.

► **A tervszűri véleményét elfogadják az építészek és a beruházók? Milyen kapcsolatot tudtok kialakítani velük a rendelkezésekre álló rövid idő alatt?**

Az a szerencse, hogy kötelező, és szerintem jól is működünk. Időnként nagyon komoly beruházók jelennek meg a tanács előtt, és eddig még nem volt gond velük. A tempóval van inkább gond, hasznos lenne, ha többször is visszajöhetne egy terv. Ebben még a tervező is partner lenne, de a mindennapi gyakorlat ezt nem teszi lehetővé.

Még a jó módú Szentendrén is hozzáférő építészer kiált minden második ház, akkor mit mondjon egy szegényebb borsodi vidék? Örülni kell minden olyan tevékenységnek, ami egy épület megmentéséről szól. Ugyanakkor az ezt lehetővé tevő pályázati források határideje, sajátos előírásai ennek sokszor ellene dolgoznak. A másik gond az, hogy hiába nevezzük magunkat főépítészeknek, nincs konkrét megbízásunk, a „gazdaszeretet” önként vállaltuk. Szerencsénkre a Településképi Arculati Kézikönyvet főépítési kísérettel kell elkészíteni, így ezen a téren komoly változások várhatók.

► **Nagy reményekkel készülnek az arculati kézikönyvek. Az egész építésüghöz való lakossági hozzáállás megváltoztatása a cél. Az, hogy a településen élők maguk határozzák meg főépítési segítséggel, hogy mit szeretnének építeni, a környezetükben látni. Ki készíti ezen a 27 településen a kézikönyveket?**

Igyekszünk a saját településeink arculati kézikönyvét magunk elkészíteni, bevonva a helyi erőket. A rendelkezésre álló anyagi erőforrások messze nem fedezik a munkát – elég csak a védelmi rendelet „alapanyagára”, a rengeteg értékes

épület dokumentálására gondolni –, de ezt nem is anyagi kérdésként fogjuk fel, hanem inkább lehetőségnek. Igyekszünk magas minőséget produkálni, egységes megjelenéssel, tartalommal.

► **Érzik a helyiek ennek fontosságát?**

Röviden válaszolva: nem. A lakossági fórumok nulla érdeklődés mellett zajlottak. Krizsán András Balaton-felvidéki építészeti útmutatójának megjelenésekor, azon felbuzdulva a világörökségi gondnokság előadásokat szervezett, melyeken Bernáth Mihály akkori állami

◀ Karádi-Berger Borászat, Erdőbénye, 2012

főépítész az elméleti, Salamin Ferenc a gyakorlati, jómagam a történeti összefüggéseket ismertettem. Az nagyon népszerű volt, leginkább a borászok, meghatározó értelmiségiek számára. Egy kis füzet is született, ábrákkal, utcaképpel, mely összeállítás ma is hivatkozási alap, elsősorban a bebiroknál, frissen ingatlant vásárolóknál. De Tokaj-Hegyalja amúgy is más hozzáállást kíván. Egy településképi rendelet megalkotása mondjuk Abaújszántón izonyatos mennyiségű munka lesz. Óriási a gazdagság ezen a téren. Szomorúan, de azt kell mondanom, hogy a helyiek ezeket az értékeket nem hogy nem becsülik meg, többnyire fogalmuk sincs róla. Ezt a saját felelősségünknek is tartom.

► **A nagyberuházások és borászati építkezések mellett a helyi, kisebb építések mennyire jellemzőek? A presztízsbetűházások fel tudják-e húzni a környezetük építési minőségét, átszivárogo-e valami?**

Jellemzőek, de nem mint tervezési megbízások. A nagypapától örökölt házat csak akkor lakják be, ha már nincs más lehetőség jobba költözni. Ez esetben, nem rossz szándéktól vezérelve, de gyakran kárt is tesznek benne. A házak nagy százaléka háromszatú parasztház, sötét konyhával. Ember legyen a talpán, aki ebből alacsony költségvetéssel egy használható térsort tud csinálni.

► **A CSOK újabb lökést ad?**

Sajnos, miután telek kell hozzá, hiszen régi ház átalakítására nem adnak akkora összeget, lebontják a régi házat, és ez óriási probléma. Új építés esetén pedig komoly kihívás, hogy miként lehet a mai hitvány építőanyagokból, azaz „gazdaságosan” minőségi építészetet csinálni. Sokat lestem Salamin Ferenctől, aki még a legócskább anyagokból összetakolt szufni átalakításából is tud tokaj-hegyaljai építészetet csinálni. Jó gyakorlat ez arra, hogyan lehet gúzsba kötve táncolni, pusztán arányokkal visszahozni a vidék építészeti hangulatát. A dolog azzal kezdődik, hogy 30-ról 36 fokra kell emelni a tető dőlésszögét, a cirmos

cserepet le kell cserélni egy sima helyi égetett agyagcserépre. Extravaganciára itt nincs lehetőség, ebből a szempontból nem hálás a feladat. Azt azonban látni kell, hogy az épített környezet kb. 96,7 százalékának, azaz az átlagos lakóépületeknek kell rendben lenniük ahhoz, hogy a néhány valóban egyedi és extravagáns épület érvényesülhessen. Hogy a CSOK ezt elő tudja-e segíteni, az számomra kétséges.

► **Tíz évvel ezelőtt Bodonyi Csaba és Salamin Ferenc volt a két nagybetűs építész ezen a vidéken. Van ebben változás? Be tudtak szállni a helyiek?**

Nagyon kevés a helyi építész, ők azonban a beágyazottságuk miatt tele vannak munkával. Szerencsére tapasztalható a fiatal építésszek idetelepülése. Náluk a tanulásra való hajlandóság és a türelem az igazi kérdés...

Nyíregyháza és Debrecen oly mértékben prosperál, hogy onnan nem érdemes eljönni ide tervezni. Alapvetően fővárosi építésszek jönnek, a presztízsbetűhöz illően gyakran felkaptak, divatos vonalat követők. Közülük azonban nem mindenki érti, hogy egy ilyen kontextusba hogyan lehet jól ízesülni. Megjelenik itt a keményvonalas modern, vagy éppen a 80-as évek posztmodern építészete is. Jó példa erre a Fülek borászat, ami alapvetően egy jó kis hegyaljai ház, de van benne néhány olyan öncélú elem, ami nem tesz hozzá, különösen nem hosz-

szú távon, az épülethez. Ha lett volna idő, hogy a tervező mélységében megismerje a helyszínt, lehet, hogy ezek a problémák nem merültek volna fel. A legnagyobb gond azonban a jelentős tőkével rendelkező, de jellegtelen építésszel van, amelyet például a szállodák képviselnek. Akinek nincs kiforrott elképzelése a borról, vendéglátásról, az sajnos ennek megfelelő építész is talál a feladathoz...

Persze, egyáltalán nem könnyű az értékek felismerése. Néha még engem is megtréfál egy-egy épület, amit kívülről százezesnél fiatalabbnak gondolok, de a belsőben óriási értékek tárnak fel. Gond van az építészeti közízléssel is. Egy mai értelmiségi számára természetes beszédtema, hogy X. Y. borának milyen a sav- vagy alkoholtartalma, de az, hogy hogyan kell helyesen és esztétikusan használni mondjuk a helyi követ – tizből jó, ha egy ember észreveszi a különbséget. Van még tennivalónk – csak meg kell nézni, hogy mennyi blog szól borról, és mennyi építészetről közérthetően.

► **Azt mondod, hogy ma már akár neves építésszek egy kisebb feladatért is megjelennek Tokaj-Hegyalján. Ez a bor, a pincék varázsának köszönhető?**

Öszintén szólva nem tudom, de érdekel a kérdés. Egy ösztöndíj keretében lehetőséget kaptam arra, hogy egy kicsit mélyebbre ássak ebben a témában. Milyen hatások érik az ide tévedő építész, mi

fogja meg igazán? Mit jelent számára a hely, a technológia, a bor? Ennek az ad különös aktualitást, hogy közel száz borászati épület terve született meg az elmúlt évben egy uniós pályázathoz kapcsolódva. Így a kutatás eredményeként remélhetőleg választ fogok tudni adni erre a kérdésre. És talán arra is, hogy az említett tervek mögött milyen konkrét építészeti koncepciók voltak jelen.

Régóta írok házakról, borászatokról. Érdekel ez a téma, főként az értelmiség szerepe, az építészet jelenlétének hiánya a közbeszédben, de leginkább az illeszkedés, mondhatnám, hogy a szervesség. A műegyetemi szerves építészeti tantárgyfelelőseként is inkább ezt igyekszem körbejárni, amellyel, hogy képességeimhez mérten a legtökeletesebben szeretném bemutatni Makovecz Imre és a hazai szerves építészet képviselőinek munkásságát.

► **A tervezési munkáid mellett az egyetemen is tanítasz. A Budapesti Műszaki Egyetemen a szerves építészet tantárgy lett, amelynek te vagy az előadója, felelőse. Milyennek látod a szerves építészet pozícióját az egyetemen?**

Mi egy egzotikum vagyunk. Eljutottunk odáig, hogy a Kós Károly Egyesülés Vándoriskoláját át kell nevezni Makovecz Vándoriskolának, az Egyesülés ugyanis nem ismert fogalom az egyetemen, a Makovecz név még valamennyire igen. Komoly emlékezetvesztést tapasztalok, amiért nyilván lehet szapulni az egye-

▼ Római katolikus templom, Vajdácska, 2004. Fotó: Bujnovszky Tamás

temi oktatást, azt, hogy túl modernista és elutasító velünk szemben. Azt azonban látni kell, hogy nem vagyunk jelen a köztudatban, és nem is teszünk ezért komoly erőfeszítéseket.

Pedig van érdeklődés, nyitottság a hagyományokon alapuló, barátságos építészet iránt. Kevésbé a történetünk, mint a személyes jelenlétünk, a házainkban megfogalmazott gondolataink érdeklik a hallgatókat, ha jól látom. Hiába próbálom érzékletesen bemutatni, hogy Makovecz Imre épületei, gondolatai mit jelentettek a hetvenes évek fojtogató légkörében, őket sokkal jobban érdekli az, hogy én milyen házakat tervezek, ami nekik konkrét előképül szolgálhat az aktuális tervezési feladatukhoz...

Számomra újdonság az oktatás, de annak ellenére, hogy iszonyatos energia ezzel foglalatokodni, nagyon élvezem. Állandó kihívás, hogy hatékonyan csináljam, de a közös értékektől se távolodjak el. Mondjuk legalább újat mondani nem nehéz a hallgatóknak. (Nevet)

► **Hol volt az idei építőtábor?**

Immár negyedik éve Visegrádon vagyunk, nagyon jó gazdája a város a tábornak. Idén egy tájkápolnát építettek újjá a hallgatók Rüll Tamás vándor, visegrádi főépítész hathatós segítségével. Makovecz Imre a mogyoróhegyi építkezések alatt félig titokban egy kis, 3 x 3 méteres kápolnát épített a helyi munkásokkal. Azóta beerdősödött a domboldal, az építmény elpusztult, alapfalait azonban megtaláltuk, és Péterfy László egy rajzát az épületről.

► **Nem véletlenül kerültél a szerves építészet tanári pozíciójába, hiszen tudtad rólad, hogy sok minden érdekel, és mindenről véleményt is formálsz.**

Valóban eléggé „dolgoknak utána járó” típus vagyok. Elég egy érdekes blogbejegyzés, vagy a számomra komoly emberek egy-egy elejtett mondata, ami mentén el lehet indulni. Így ismertem meg Hamvas Béla írásait, Aldo Rossi, Heinz Bienefeld építészetét. Most a svájci Caminada építészeti gondolatai-

ba merültem el, ami teljesen másról szól, mint amit itt Magyarországon látunk belőle... Meglepően komoly párhuzamokat vélek felfedezni a mi törekvéseinkkel. Így indult az egész Tokaj-Hegyalja-imádatom is. 2000-ben a miskolci vándorfelévem alatt szabadidőmben a tokaj-hegyaljai dülöket kutattam, amivel akkor még szinte senki sem foglalkozott. Ma már a legjobb borok címkéin szerepel a termőterület – az általam akkor rajzoltatott dülök – neve, aminek komoly identitásteremtő és árfelhajtó értéke van.

► **Mikor kezdted el írni?**

Egészen konkrét időponthoz köthető ez. 1999-ben Demeter Zoltánnál szüreteltem a tokaji Szerelmi dülőben, ahol megismertem Alkonyi Lászlót, a *Borbarát Magazin* főszerkesztőjét. Ez nagyon szép kivétel, igényes lap volt, gyakorlatilag az egyetlen az akkori piacon. Napra pontosan tudtuk és vártuk a következő szám megjelenését. Amikor Laci megtudta, hogy építész vagyok, azonnal felkért, hogy írjam én a pincékről szóló fejezetet az éppen készülő Tokaj-albumába. Ez a könyv 2000-ben bekerült a világ legjobb boros témájú kiadványai közé. Ez volt az indulás, és máig sincs leállás. Most éppen Salamin Ferencsel dolgozunk egy komolyabb albumon, amely a településszerkezettől az építészeti részletekig tervezi bemutatni Tokaj-Hegyalja építészetét.

► **Máshol is dolgozol, vagy szinte minden munkád, gondolatod Tokajhoz köt?**

Az AXIS Építészirodában öten dolgozunk, az én munkáim zöme Tokaj-Hegyaljához kötődik. Ez meghatározza építészeti hozzáállásomat is. Sokszor érzem azt, hogy nem tudok kiszabadulni az ottani klisékből. Már csak azért sem, mert az ottani építészeti világ egységes és értékes. Máshogy nézek a többi vidékre, az ottani építészetet egy szűrőn keresztül látom. Ugyanakkor igyekszem fenntartani az érdeklődésemet az (értékes) újdonságok iránt. Erre nagyon jó motiváció az írás és az oktatás...